

Delvis unntatt offentlighet,
jf. offentleglova § 24
(unntatt tekst markert i rødt)

Vår ref.: 20/00209
Saksbehandler: Håvar A. Sollund
Dato: 25. mars 2020

Rapport fra tilsyn ved Holger Hartmann AS avd. Bergen – forhandler av utstyr for industriell radiografi

1. INNLEDNING

Direktoratet for strålevern og atomsikkerhet (DSA) gjennomførte 4. mars 2020 tilsyn ved Holger Hartmann AS avd. Bergen i forbindelse med virksomhetens godkjenninger som forhandler av utstyr for industriell radiografi og for vedlikehold av radiografiutstyr. DSA fant tre avvik og ga tre anmerkninger i forbindelse med tilsynet.

Til stede:

Fra Holger Hartmann AS: Joachim Østberg (sentral strålevernkoordinator), Ane Dirkson (avdelingsleder Bergen), Jan Standal (lokal strålevernkoordinator, salgssingeniør NDT). Truls Rye Dahl (servicetekniker NDT) deltok ved deler av tilsynet.
Fra DSA: Tone-Mette Sjømoen, Lars Klæboe og Håvar A. Sollund

Denne rapporten omhandler inntrykk, observasjoner og funn fra tilsynet i henhold til det regelverket DSA forvalter.

2. HJEMMELSGRUNNLAG FOR TILSYNET

- Lov av 12. mai 2000 nr. 36 om strålevern og bruk av stråling (strålevernloven)
- Forskrift av 16. desember 2016 nr. 1659 om strålevern og bruk av stråling (strålevernforskriften)
- Forskrift av 6. desember 1996 nr. 1127 om systematisk helse-, miljø- og sikkerhetsarbeid i virksomheter (internkontrollforskriften)
- Forskrift av 1. april 2009 nr. 384 om landtransport av farlig gods
- Forskrift 12. mai 2000 om besittelse, omsetning og transport av nukleært materiale og flerbruksvarer
- Godkjenning/enkeltvedtak fra DSA

Tilsynet ble gjennomført med hjemmel i strålevernloven § 18, strålevernforskriften § 60, internkontrollforskriften § 7, forskrift om landtransport av farlig gods § 30 og forskrift om besittelse, omsetning og transport av nukleært materiale og flerbruksvarer § 8.

3. BAKGRUNN, OMFANG OG GJENNOMFØRING

Tilsynet ble gjennomført som en del av DSAs rutinemessige tilsynsaktivitet, som har til hensikt å kontrollere hvordan krav i aktuelle regelverk blir ivaretatt. Tema for tilsynet var strålevernorganisering, strålevernsinstruksjoner og –prosedyrer, strålevernkompetanse, persondosimetri, kildeoversikt, rutiner for kildeskift, samt risikovurdering og beredskap.

Tilsynet omfattet spørsmålsrunde med virksomhetens representanter, gjennomgang av relevante dokumenter og befaring med inspeksjon av virksomhetens utstyr og lokaler.

Gjennomføringen av tilsynet forløp som følger:

- Innledning fra DSA med informasjon om tilsynets hensikt, omfang og gjennomføring.
- Holger Hartmann AS ved Ane Dirkson ga en presentasjon av virksomheten.

- Gjennomgang av virksomhetens strålevernorganisasjon og organisering av rollen som strålevernkoordinator sentralt og lokalt.
- Spørsmålsrunde knyttet til temaene for tilsynet, som inkluderte gjennomgang av instruksjer, prosedyrer, sertifikater og risikovurdering.
- Befaring av virksomhetens lokaler med gjennomgang av rutiner for å skifte kilde i radiografibeholder.
- Avslutningsmøte med oppsummering hvor inntrykk og hovedkonklusjoner fra tilsynet ble lagt fram, og det ble gitt informasjon om videre saksgang.

4. INNTRYKK OG OBSERVASJONER

Hovedinntrykket etter tilsynet er at strålevernet ved Holger Hartmann AS er godt ivaretatt og at virksomheten har erfarne medarbeidere med meget god strålevern- og utstyrskompetanse.

Noen observasjoner fra tilsynet:

- Holger Hartmann AS har følgende godkjenninger fra DSA:
 - GR05-25: Godkjenning som forhandler av ioniserende strålekilder
 - GA05-98: Godkjenning for vedlikehold av radioagrafiutstyr
 Virksomheten er eid av Ege-gruppen (Ing. Yngve Ege AS), og har én avdeling på Langhus utenfor Oslo og én avdeling på Kokstad i Bergen. De har i dag 36 ansatte, hvorav 28 jobber i Oslo og 8 i Bergen.
- Virksomheten tilbyr bl.a. røntgenapparater og radiografibeholdere til industriell radiografi, PMI/XRF-utstyr og måleinstrumenter for strålevarsling, og de utfører vedlikehold og kildeskift på radiografibeholdere. De har som målsetning å kunne utføre service og kalibrering på alt utstyr de selger.
- Sentral strålevernkoordinator Joachim Østberg sluttet den 13.03.2020. Det er foreløpig ikke utpekt ny strålevernkoordinator, men en nyansatt med utdanning som radiograf er tiltenkt denne rollen i fremtiden. Vedrørende kompetansekrav til strålevernkoordinator viste DSA til strålevernforskriften § 17 og til punkt 2.4 i Veileder 1: Industriell radiografi. I veilederen står det at strålevernkoordinator i virksomheter som driver med vedlikehold av industrielt radiografiutstyr bør være sertifisert arbeidsleder (dvs. ha strålevernssertifikat for industriell radiografi). DSA viste også til kompetansevilkårene i virksomhetens godkjenninger, der det bl.a. heter at ansatte som utfører vedlikehold, service, teknisk kvalitetskontroll, opplæring i bruk av utstyret etc., skal ha tilstrekkelig utstyrsspesifikk opplæring. Det ble påpekt at dersom en person uten tidligere erfaring med det utstyret Holger Hartmann fører utpekes til ny strålevernkoordinator, må derfor deler av strålevernkoordinators ansvarsområde delegeres til andre frem til vedkommende har fått nødvendig opplæring. Ansvarsdelingen bør i tilfelle fremgå av strålevernkoordinatorenes instruksjer.
- Jan Standal er lokal strålevernkoordinator ved avdelingen i Bergen. Instruks for lokal strålevernkoordinator er den samme som for sentral strålevernkoordinator, og inkluderer bl.a. ansvar for å påse at lovverket blir fulgt, holde prosedyrer oppdatert og etterse at prosedyrer blir fulgt, sørge for at personell har nødvendig kompetanse og at sertifikater er gyldige, melde fra til HMS-leder om feil og mangler, samt overordnet ansvar for persondosimetri. Lokal strålevernkoordinator skal også påse at lokaler er låst om kvelden.
- Doserapportene fra DSAs persondosimetritjeneste viste ingen høye stråledoser i de senere år, og virksomheten har rutiner for å oppbevare persondoserapporter i tråd med strålevernforskriften § 34. Holger Hartmann ble informert om at nasjonalt yrkesdoseregister, <https://yrkesdoseregisteret.dsa.no/>, nå er operativt og at de også må registrere virksomheten og sin leverandør av persondosimetritjenester i dette registeret, jf. strålevernforskriften § 34.

- Avdelingen i Bergen har to serviceteknikere, hhv. Truls Rye Dahle og Erik Jåstad. Førstnevnte gjør de fleste oppdrag som går på kildeskift og vedlikehold av radiografibeholdere, men også Erik Jåstad har av og til denne typen oppgaver. Begge har gyldig strålevernssertifikat, men sistnevntes sertifikat løper ut 24.03.2020. Det er planlagt at han skal fornye sertifikatet i april, og Holger Hartman har søkt DSA om dispensasjon for tidsrommet der han ikke har gyldig sertifikat. Jan Standal har strålevernssertifikat etter gammel ordning (uten utløpsdato).
- Virksomheten har et elektronisk system for å oppbevare sertifikater, kurs- og kompetansebevis for hver enkelt ansatt. Systemet ble demonstrert under tilsynet, og det ble fremvist sertifikater på utstyrsspesifikk opplæring fra ulike produsenter av radiografiutstyr (både røntgen- og isotoputstyr). Både Jan Standal og Truls Rye Dahle hadde sertifikat på kurs i vedlikehold av radiografibeholdere (QSA Sentinel). Erik Jåstad har fått bedriftsintern opplæring i dette, men denne var ikke dokumentert.
- I henhold til krav i virksomhetens godkjenninger GR05-25 og GA05-98 skal det sendes skriftlig årsmelding til DSA med oversikt over solgte strålekilder, kunder, serienumre, etc. For innværende godkjenningsperiode har årsrapporter over solgte strålekilder kun blitt mottatt fra virksomhetens avdeling i Oslo, og også derfra manglet årsmelding for 2018. Alle ioniserende strålekilder skal være registrert i DSAs elektroniske meldesystem (EMS), og ha fått tildelt et unikt meldenummer. Strålekilder skal ikke leveres til kunder før de er registrert i EMS, og Holger Hartmann bes derfor inkludere meldenummer til solgte radiografibeholdere, røntgenapparater og PMI/XRF i årsrapporten til DSA. Kildeskift bør også registreres i EMS, men meldenummeret følger radiografibeholderen og endres ikke ved kildeskift. Det er derfor tilstrekkelig at Holger Hartmann sjekker at selve beholderen er meldt inn og inkluderer dette meldenummeret i årsrapporten.
- Holger Hartmann har rutiner for å kontakte alle kunder om eventuelle vigilance-rapporter/meldinger fra produsenter om feil på utstyr. Virksomheten ble gjort oppmerksom på at feil på strålegivende utstyr også skal meldes til DSA i tråd med strålevernforskriften § 20.
- Prosedyrene som benyttes av Holger Hartmanns avdeling i Bergen er i stor grad de samme som ved avdelingen i Oslo. Avdelingen i Bergen har imidlertid egen beredskapsplan, egen prosedyre for kildeskift og egen transportprosedyre, som ble fremvist ved tilsynet. Instruksjoner og prosedyrer gjennomgås årlig, men endres kun ved behov.
-
- Virksomheten utfører selv kalibrering av eget måleutstyr én gang per år.
- Kildeskift utføres i eget skjermet rom/avlukke. Transportbeholderen plasseres i et spesialtilpasset blyskap som virksomheten selv har bygget, og radiografibeholderen plasseres rett utenfor. Kun et kort segment av slangen mellom beholderne er eksponert under prosedyren, og dette dekkes til med blyposer. Det benyttes håndholdt doseratemonitor og pipeteller for å overvåke strålenivået. På utsiden av rommet er det fastmontert doseratemonitor.
-

-

5. FUNN UNDER TILSYNET – AVVIK OG ANMERKNINGER

Dette punktet omhandler avvik og anmerkninger som gis i forbindelse med tilsynet. Ved tilsynet ble det avdekket tre avvik, og det gis tre anmerkninger.

5.1 Definisjoner

Følgende definisjoner ligger til grunn for begrepene avvik, anmerkning og kommentar:

- Avvik:** Manglende etterlevelse av krav fastsatt i eller i medhold av lov.
Anmerkning: Forhold som tilsynsmyndigheten mener det er nødvendig å påpeke, men som ikke omfattes av definisjonen for avvik.
Kommentar: Benyttes for å forklare eller underbygge avvik eller anmerkninger.

5.2 Avvik

- Avvik 1:** Virksomheten har ikke levert årsmeldinger til DSA med oversikt over omsatte strålekilder.
- Hjemmel:** Vilkår om omsetningsoversikt og årsmelding gitt i godkjenning GR05-25
- Kommentar:** For inneværende godkjenningsperiode hadde DSA på tilsynstidspunktet ikke mottatt årsmeldinger fra Holger Hartmanns avdeling i Bergen. Dette gjelder årene 2016-2019. I tillegg hadde ikke DSA mottatt årsmelding fra 2018 for virksomhetens avdeling i Oslo. Årsmeldingen skal inneholde oversikt over alle omsatte ioniserende strålekilder, inkl. radiografi-beholdere og utførte kildeskift, kunder, fabrikk, modellnavn, årgang/dato og serienummer. Det bes også om at det registreres meldenummer fra EMS ifm. virksomhetens sjekk av at kundene har meldt inn radiografibeholdere, røntgenapparater og PMI/XRF.

Avvik 2:

Hjemmel:

Kommentar:

- Avvik 3:** Virksomheten har ikke registrert alle sine strålekilder i DSAs meldesystem for strålekilder (EMS).
- Hjemmel:** Forskrift om strålevern og bruk av stråling (strålevernforskriften) § 13
- Kommentar:** Iht. strålevernforskriften § 13 skal røntgenapparater (inkl. XRFer), akseleratorer og radioaktive kilder med aktivitet over unntaksgrensene i strålevernforskriftens vedlegg meldes til DSA via EMS. Virksomheten har ikke registrert Cs-137 kildene som benyttes til kalibrering av måleinstrumenter, og må gjøre en gjennomgang av egne strålekilder for å se om alle meldepliktige kilder er registrert i EMS og at kilder virksomheten eventuelt ikke har lenger er meldt som avhendet.

5.3 Anmerkninger

Anmerkning 1:

Kommentar:

- Anmerkning 2:** Virksomheten bør implementere et system for dokumentasjon av internopplæring i å utføre service og vedlikehold på radiografiutstyr.

Kommentar: Iht. strålevernforskriften § 16 skal virksomheten sørge for at ansatte som installerer eller arbeider med strålekilder har tilstrekkelig kompetanse innen strålevern og om håndtering av kildene, og iht. vilkår om kompetanse i godkjenning GR05-25 skal det dokumenteres at ansatte som utfører service og vedlikehold på utstyr har tilstrekkelig kompetanse og utstyrsspesifikk opplæring. Holger Hartmann har gode rutiner for å dokumentere strålevernssertifikater og utstyrsspesifikk opplæring ansatte har fått i form av kurs/opplæring hos utstyrproducenter. Den bedriftsinterne opplæringen av ansatte som ikke har deltatt på slike kurs bør imidlertid også dokumenteres.

- Anmerkning 3:** Virksomheten bør arrangere årlige beredskapsøvelser.

Kommentar: Forrige gang virksomheten øvde beredskap var i 2016. Virksomheten har ikke rutiner for å gjennomføre periodisk beredskapsøvelse. Som forhandler av sterke ioniserende strålekilder bør virksomheten ha kompetanse til å veilede kunder i en uhellssituasjon. Beredskapsøvelsen bør også inneholde scenarioer knyttet til kildeskift.

6. OPPFØLGING ETTER TILSYNET

Om dere har kommentarer til eventuelle faktafeil under punkt 4 i tilsynsrapporten, ber vi dere sende oss disse innen 27. april 2020. Dere må også gjerne kommentere avvikene og anmerkningene. Hvis vi ikke mottar noen kommentarer til rapporten anses den foreliggende rapporten som den endelige tilsynsrapporten. Endelig tilsynsrapport vil bli offentliggjort på DSAs nettsider etter at kommentarfristen har gått ut. I samsvar med offentleglova vil deler av rapporten unntas offentligheten.

I oversendelsesbrevet til tilsynsrapporten varsles det pålegg om retting av avvikene som er avdekket under tilsynet, med tilhørende frist for retting. Vi lukker avvikene når vi mottar dokumentasjon på at disse er tilfredsstillende rettet, og da vil også tilsynssaken avsluttes.

7. ANDRE FORHOLD

Som nevnt under punkt 4 av tilsynsrapporten, er det i strid med leveringsplikten i avfallsforskriften § 16-7 å oppbevare kasserte radiografikilder utover en periode på ett år. Avfallsforskriften inngikk imidlertid ikke i hjemmelsgrunnlaget for dette tilsynet. DSA vil håndtere oppfølgingen av forholdet som en ordinær forvaltningssak separat fra dette tilsynet.

Vi takker for tilretteleggingen under tilsynet.

Vennlig hilsen

Sindre Øvergaard
Seksjonssjef

Håvar Andreas Sollund
Seniorrådgiver

Dokumentet er elektronisk godkjent.